

N:o 173.

*Af herr J. J. Byström m. fl., om skrifvelse till Kungl. Maj:t
angående befrielse för främmande trosbekännare att er-
lägga afgifter till svenska statskyrkan och dess präster-
skap.*

Yrkandet på att främmande trosbekännare må vinna frihet från att betala skatt till statskyrkan är en af de frågor, som icke i längden kunna undanskjutas. Förr eller senare måste den vinna sin rättvisa lösning. Orättvisor inom lagstiftningens och beskattningens område böra så fort som möjligt undanröjas, på det att hvar och en måtte åtnjuta den rätt, som bör tillkomma hvarje medlem inom ett lagbundet samhälle. Och så länge det förhållandet kvarstår, att medlemmar af församlingar, som staten erkänt vara lagliga, skola utom de kostnader, som underhållet af deras egna församlingar kräver, äfven underhålla statskyrkans prästerskap och inrättningar och sålunda betala en dubbel kyrkoskatt, så länge skola ropen på reformer i detta hänseende aldrig tystna.

Främmande trosbekännares ställning i afseende på deras skyldighet att bidra till aflönande af svenska kyrkans prästerskap och betjäning har i senare tider undergått en icke oväsentlig förändring genom det på grund af särskilda författningar genomförda ordnandet af prästerskapets och klockarnes löneinkomster. Förut ingingo i nämnda löneinkomster åtskilliga

avgifter, hvilka dels voro af frivillig natur och dels erlades endast för särskilda förrättningar. Främmande trosbekännare kunde sålunda helt och hållet undandraga sig avgifter af det förra slaget och behöfde endast i de utan tvifvel sällsynta fall, att de påkallade prästerskapets eller kyrko-betjäningens tjänsteåtgärd, därför erlægga särskild afgift.

Beträffande sistnämnda slags avgifter stadgades ock uttryckligen i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 23 oktober 1860 § 12: »De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap eller betjäning vare ej medlem af tillåtet främmande religionssamfund pliktig att gälda i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd».

Samma stadgande inflöt ock i 13 § af nu gällande förordning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning af den 31 oktober 1873, så lydande: »De för särskilda kyrkliga förrättningar stadgade avgifter till svenska kyrkan eller hennes prästerskap eller betjäning må ej påföras främmande trosförvant i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd».

Men förhållandena hade i afseende å de ifrågavarande avgifterna under tiden mellan de båda sist anmärkta förordningarnas utfärdande gestaltat sig annorlunda än de voro 1860. I § 7 af förordningen angående allmänt ordnande af prästerskapets löneinkomster af den 11 juli 1862 stadgades: »Påskpenningar, jura stolæ, matskott, offer, dagsverken med flera andra extra ordinarie avgifter utbytas mot vissa, för samma tid och efter samma grunder som tiondeersättningen, till beloppet bestämda utskylder, att utgå icke allenast af fastighetsägare, utan äfven af församlingens öfriga invånare; börande dessa avgifter så beräknas, att all betalning till prästerskapet för särskilda förrättningar kan upphöra, och iakttages härvid, att af dessa avgifter de, som hittills uteslutande betungat hemmansägare, varda endast på dem, samt de, hvilka ålegat torpare och deras vederlikar, blifva allenast på dessa fördelade, hvaremot sådana, som utgått af alla församlingens ledamöter, fortfarande af dem samtliga skola utgöras, dock med den skiljaktighet i beloppen, som föranledes däraf, att åtskilliga af ifrågavarande avgifter hittills icke brukat erläggas till lika högt belopp af dem, som äga ingen eller mindre jord, som af dem, hvilka äga större».

I slutet af förordningen förklarades, att densamma icke ägde tillämpning i afseende på Stockholms stad; men sedan kyrkomötet år 1868

anhållit att de allmänna stadgandena för ordnande af prästerskapets löneinkomster måtte i tillämpliga delar varda gällande för Stockholms territoriella församlingar, utfärdades den 1 november 1872 en förordning angående ordnande af prästerskapets i de territoriella församlingarna i Stockholm aflöning; och stadgades i § 4 mom. 1 af denna förordning: »Påskören eller påskpenningar, äfvensom jura stolæ och andra extra ordinarie afgifter, utbytas mot bestämda afgifter för en tid af femtio år, räknad från den näst efter lönereglerns fastställelse inträffande första maj, oansedt tillämpning af lönereglern ej då kan ske».

I öfverensstämmelse med de i dessa båda förordningar meddelade föreskrifter hafva ock prästerskapets inkomster blifvit ordnade, och torde under de förberedande åtgärderna för åstadkommande af lönerogleringar inom de särskilda församlingarna hithörande afgifter alltid hafva blifvit till visst belopp upptagna, om sådant också icke alltid framgår af de resolutioner, i hvilka k. m:t meddelat fastställelse å de uppgjorda lönerogleringsförslagen.

Efter utfärdandet af förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873 har ytterligare genom förordningen angående allmänt ordnande af klockarnes löneinkomster den 2 november 1883 tagits ett steg i samma riktning, som angifvits i de ofvan åberopade förordningarna om ordnande af prästerskapets löneinkomster. I § 2 af förordningen om klockarnes aflöning stadgas: »Den klockaren tillkommande lön bör bestämmas i skäligt förhållande till omfattningen af hans tjänstegöromål samt beräknas så, att alla offer och afgifter för särskilda förrättningar upphöra»; och torde bestämmelserna i denna förordning redan vara på åtskilliga ställen genomförda.

Då nu § 13 i meranämnda förordning den 31 oktober 1873 uttryckligen föreskrifver, att afgifter för kyrkliga förrättningar icke må påföras främmande trosförvant i annat fall, än att slik förrättning blifvit på hans egen begäran verkställd, synes häraf följa, att främmande trosbekännare jämväl äro fria från sådana ständiga afgifter, som i enlighet med 1862 års förordning utgöra ersättning för de i berörda § omförmälda afgifterna.

Att Kungl. Maj:t så tolkat stadgandet, framgår ock af Kungl. Maj:ts utslag den 13 november 1874 uti ett mål, där en mosaisk trosbekännare fört klagan däröfver, att utmätning skett för uttagande af honom påförd ersättning för jura stolæ. Kammarkollegium yttrar i utslag den 25 november 1873, att emedan ifrågavarande afgift utgjorde ersättning för

jura stolæ, hvilka icke kunnat komma i fråga att af klaganden såsom mosaisk trosbekännare erläggas, samt att han icke heller ägt rösträtt vid kyrkostämman, befriades klaganden från krafvet. Detta utslag blef af Kungl. Maj:t fastställt. I detta fall innehöll dock den lönereglerysresolution, som i målet återopades, uttrycklig bestämmelse därom, att ersättning för jura stolæ skulle med visst belopp utgöras af alla, som voro vid kyrkostämman röstberättigade.

I ett utlåtande, som öfverståthållareämbetet i Stockholm år 1881 afgaf till Kungl. Maj:t, yttrades bland annat, att ämbetet icke känner något lagbud, som ålägger främmande trosbekännare att för sina personer eller för inkomst af kapital och arbete bidraga till underhåll af svenska kyrkan och dess prästerskap.

Och Riksdagens lagutskott, hvars dåvarande ordförande var landshöfdingen m. m. A. Bergström, yttrade i sitt utlåtande med anledning af en i ämnet väckt motion vid 1886 års riksdag, och ur hvilket betänkande vi redan delvis återgifvit något, följande beaktningsvärda ord, som vi taga oss friheten anföra:

»I allmänhet lär emellertid . . . vederbörlig uppmärksamhet i regeln icke blifvit fästad vid innehållet af ifrågavarande lagrum, vare sig vid lönereglerysars uppgörande eller vid deras tillämpning. I åtskilliga lönereglerysresolutioner torde icke någon viss del af prästerskapets aflöning vara angifven såsom motsvarande jura stolæ, och i följd däraf göres vid utdelningen af bidragen till samma aflöning icke något undantag för främmande trosbekännare beträffande denna del däraf. Utskottet kan emellertid ej finna annat, än att detta förfarande står i strid med den i 13 § af 1873 års förordning meddelade bestämmelse, och öfvervinneliga praktiska hinder lära väl icke omöjliggöra en rättelse i detta afseende.

Om sålunda främmande trosbekännares fritagande från bidrag till aflöningen af svenska kyrkans prästerskap och betjäning, i den mån dessa bidrag motsvara de i sistnämnda lagrum omförmälda afgifter, enligt utskottets tanke bör anses omedelbart följa af redan nu gällande lagbestämmelser, så finner utskottet det jämväl vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande, att främmande trosbekännare äfven fritagas från den andel af nämnda bidrag, som motsvarar de öfriga afgifter, hvilka de före lönereglerysarnas genomförande ej behöft utgöra. Dessa afgifter torde å landsbygden ej hafva varit af någon synnerlig betydelse; men i städerna utgjorde de däremot en väsentlig del af prästerskapets och kyrkobetjäningens löneinkomster. — — —

Då löneregleringarnas genomförande sålunda otvifvelaktigt ålagt främmande trosbekännare en skyldighet, som förut ej ålegat dem, och de därjämte, såsom icke röstberättigade å kyrkostämman, varit uteslutne från deltagande i den utredning och öfriga förberedande åtgärder, som föregått löneregleringsresolutionernas utfärdande, finner utskottet en återgång i förevarande afseende till de förut bestående förhållandena vara af omständigheterna påkallad. Utskottet anser dock denna frihet icke böra utsträckas längre än till medlemmar af sådana lagliga erkända församlingar, hvilkas präster eller föreståndare äro behörige och pliktige att föra anteckningar öfver medlemmarnes borgerliga förhållanden.»

Rättvisan och billigheten i ofvannämnda skatts borttagande tro vi, att åtminstone en stor del af prästerskapet själfv inser och gillar. Det har ock händt, att präst försakat den del af sin lön, som skulle erlagts af en baptist. Det torde sålunda för mången prästman vara lika mycket en samvets sak att behöfva mottaga en skatt af dissenter, som det för många af de senare kan vara ett samvets tvång att erlägga denna skatt. Från mer än en synpunkt sedt blefve det blott ett häfdande af grundlagsbudet: »Konungen skall ingens samvete tvinga eller tvinga låta», om en lagförändring komme till stånd i denna skattefråga.

Somliga mena emellertid, att detta icke är eller bör anses vara något slags samvetsfråga. Emot sådanas mening anföra vi följande ord, som för åtskilliga år sedan yttrades i Andra Kammaren af direktör Ernst Beckman, och hvilka ord helt visst återgifva mångas uppfattning i denna sak: »Det är mig alldeles omöjligt att stillatigande åhöra, hur man söker att framställa denna sak som en fråga, den där uteslutande rör ekonomiska förhållanden. Det är tvärtom just den synpunkten, som mest bör framhållas, att det här gäller en samvetsfråga. Och en sådan fråga är i alldeles särskild mening en kristlig fråga. Det är därför att jag anser, att kristendomen framför allt bör värna om den enskildes samvetsrätt, som jag finner det vara en oeftergiflig plikt för statsmakterna, att, i de fall där de genom lagstiftning ingripa i förhållanden, som beröra religionen, så mycket som står i deras förmåga tillse, att intet samvets tvång lägges på dem, som hysa olika uppfattning».

Då denna fråga vid föregående tillfällen förelagts Riksdagen, har man från deras sida, som tycka, att »det är bra, som det är», svarat, att svenska kyrkan är en statsinstitution och sålunda fyller ett statsändamål samt såsom sådan bör af enhvar af statens medlemmar underhållas.

Nu är det väl meningen med denna kyrka, att hon, liksom man

afser med andra kyrkliga samfund, skall främja den religiösa känslan hos folket, och att hon skall verka för moralens höjande och för nykterheten hos detsamma. Men detta ändamål kan ju också fyllas proportionsvis lika bra utaf de frikyrkliga samfunden. De arbeta ju också i samma riktning och kanske i åtskilliga fall flitigare än hvad statskyrkan gör.

Ser man på de ekonomiska uppoffringar, som de frikyrkliga samfunden göra för sin verksamhet, måste man medgifva, att de i allmänhet taget ej äro små. De samla årligen stora summor för kyrklig verksamhet, och de hafva uppfört en mängd kyrkor och bönehus, hvars värde gå på många millioner.

Bland inflytelserika män, som i Riksdagen yttrat sig angående behöfligheten af att gällande bestämmelser rörande främmande trosbekännares skattskyldighet till statskyrkan måtte ändras, äro äfven ålderspresidenten i Andra Kammaren herr A. Hedin och mångårige ordföranden i lagutskottet häradshöfding C. B. Hasselrot.

Från åtskilliga håll framställas allvarliga klagomål öfver, att personer, som äro frikyrkligt sinnade, och hvilka bedrifva en själfständig religiös verksamhet både bland barn och äldre, ändå icke utträda ur statskyrkan. Men om de genom ett sådant utträde ej endast beröfvades en del af sina rättigheter, utan ock vunne befrielse från skatt till en institution, som de anse sig ej kunna eller vilja understödja, så skulle säkerligen förhållandet mellan de frikyrkliche och statskyrkan snart blifva mycket klarare, något som för båda parterna vore högeligen önskvärdt.

Angående förhållandena i en del andra stater i Europa, där statskyrka finnes, må framhållas, att en religionsbekännare, som öfvergått från statskyrkan till ett lagligt erkänt frikyrkosamfund, blir på begäran befriad från skatt till statskyrkan. Omfånget af denna befrielse kan vara olika i olika stater, liksom man i den ena staten är varsammare än i den andra vid själfva pröfningen af dem, som utträda ur statskyrkan och begära att befrias från skatt till densamma, men principen är i alla fall erkänd.

Slutligen må anföras följande ord, som vi hämta ur en af borgmästaren C. Lindhagen m. fl. rörande denna fråga år 1902 afgifven reservation:

»Det alltjämt återkommande krafvet på främmande trosbekännares befrielse från skattskyldighet till statskyrkan är uppenbarligen, såsom motionären anmärker, en angelägenhet, som icke i längden kan undanskjutas. I religionsfrihetens grundsats, att ingen må någons samvete

tvinga eller tvinga låta, ligger utan tvifvel innesluten äfven den grund-satsen, som i danska grundlagen uttryckts sålunda, att »ingen är pliktig att betala personliga bidrag till någon annan gudsdyrkan än den, som är hans egen».

Att i detta syfte allenast söka åt dissenters återvinna något vederlag för den befrielse från de s. k. jura stolæ, som förr tillkommit dem, är, såsom utskottet framhållit, en i och för sig synnerligen obetydlig angelägenhet. En begränsning af sträfvandena till detta synes ej ens vara ett steg framåt i rätt riktning, utan skulle snarare i sina verkningar bidraga till ett undanskjutande af själfva hufvudfrågan.

Å andra sidan får man nog ej vid dessa frågors lösning alldeles lämna å sido bestående förhållanden. Det behöfver nämligen klargöras, i hvad mån de borgerliga bestyr, som åligga statskyrkans prästerskap, lämpligen och rättvisligen böra föranleda till, att dissenters deltaga äfven i kostnaderna för detta prästerskaps aflöning. Särskildt måste också tillses, att genom den ifrågasatta befrielsen statskyrkans kvarstående medlemmar ej på vissa ställen oskäligen betungas med vare sig skulder, som utträdande medlemmar varit med om att besluta, eller ökade utgifter för andra omkostnader, hvilka äro statskyrkans medlemmar genom lag ålagda eller eljes ej kunna af dem omedelbarligen afvecklas.

Detta ämne synes sålunda förutsätta en ingående utredning. Särskildt angeläget är det att nu upptaga saken, då för närvarande arbete pågår för en tillämnad reglering af statskyrkans prästerskaps löneförhållanden. Det är nämligen af vikt, att förevarande fråga därvid kommer under öfvervägande, så att de väntade förslagen åtminstone ej blifva till hinder för dess lösning.»

Det yrkande, som vi nu göra, är detsamma som i en reservation framställdes af vice ordföranden i lagutskottet, rådman T. Zetterstrand, då denna fråga senast förevar i riksdagen.

Med åberopande af hvad vi här ofvan anført, få vi vördsamt anhålla,

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda, huruvida samt i så fall under hvilka villkor och förutsättningar främmande trosbekännare må kunna fritagas från skyldigheten att för sina personer samt för inkomst af kapital och arbete erlægga afgifter till svenska stats-

kyrkan och dess prästerskap, äfvensom att, sedan utredningen skett, Kungl. Maj:t måtte för Riksdagen framlägga de förslag, hvartill densamma kunde gifva anledning.

Stockholm den 28 januari 1905.

J. Byström.

Adolf Janson.

C. J. Hammarström.

E. G. Åkerlind.

P. Hörnstén.